

ХАНТЫ ЯСАҢ

22 июня 2017 года

www.khanty-yasang.ru

№ 12 (3480)

Основана 1 ноября 1957 года

Мир ямалты ёх еманхятл пида!

Н. Рагимова / верум хур

Ханты не Людмила Ксенофоновна Молданова Ваньщавят керт ашколайн па нявремат хятл мар лавалты хотн деккар неца рэпитл. Ши венты лув ар ол мар кертан пельницайн рэпитас. Там хурн лув пилала Александра Юмина лодь. Лув садика янхал па щата деккар кашан хятл теса вантлы.

Там номеран лунтаты:

4

Ёмвошн ханты
ясан алфавит
оланан мирхот
манас

7

Тарум дор
кертан велты
шуши ёх паты
еманхятл
лэщатсы

8

Ханты ими
Л.К. Сайнахова
70 ода йис

10

В.М. Попович
Поднавят вошн
ай тохтура
рэпитл

12

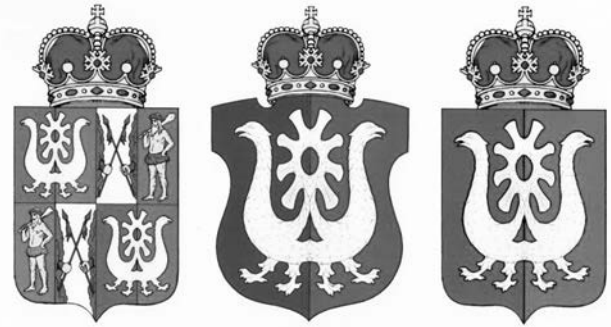
Хутыса Сэрханл
район Угут
вошн шуши ёх
велдат

Югра мўвевн йилдуп пос верда

Льпӑт тылӑщ кимит хӑтӑдн Ёмвошн округев кӑщайт, наука ширн па оса тӑхетн рӑпитты хуятӑт мирхота ӑктӑцийдсӑт, хута пугремӑсӑт, муй ширн Югра герб йилпатты рӑхл.

Ияха юхтум хӑнне-хуятӑт едпийн мет олаӑн айкед герб йилпатты олаӑн Россия мўвев Геральдической тӑхи эвӑлт вӑлды хӑ Дмитрий Иванов тӑс. Лўв ясӑндад эвӑлт уша йис, хуты 22 ол юхлы педы, хӑн округевн кӑщайт герб лӑщӑтсӑт, дыв ши ут юврая вермел. Ши пурайн 1990-мит олаӑтн, вантӑ, дывела тӑса па тўнширӑна автономной округев пос верты па нӑтты хӑннехӑ ванӑн ӑнтӑм вӑс. Тӑп 2000-мит ол вўшӑт эвӑлт геральдика лӑщӑтты ширӑт Россия луватн велдци

арталӑты па вантты питсыйт. Тюменской па Челябинской мўвнӑн хуши ишиты юврая гербӑт верман вӑсӑт. Щит пӑта хурӑт хӑншты геральдической ӑх ямкем ар ӑр па нумӑс пунсӑт, лӑдн дывела йилдуп ширн тӑм мўвнӑн посӑт лӑщӑтты. Ямал округн вӑлды кӑщайт герб верты пурайн ши веряма вӑйтты ӑх пида ар пўш вӑйтантыйдсӑт па сырыя дыв кўтӑдн ияха кашӑн вер арталӑсӑт. Щит пӑта Ямал мўвн имухты тӑса герб хурас вўсы па Россия законӑт ширн нух хӑншы.

ПРОЕКТЫ
воспроизведения герба
Ханты-Мансийского автономного округа
в сокращенном виде
(все изображения являются полноценными, полноправными и
корректными способами представления герба ХМАО-Югры)

Тӑм мирхотн ӑктӑшум хуятӑт ямсыева нӑмӑссӑт, путӑртсӑт па елды иши-ты кашӑсӑт, хуты Югра мўвева йилдуп герб па верты мосл. Тӑп ши вер едпийн хӑлум тылӑщ мӑр иса округев луватн арсыр ай муй вӑн вошӑтн вӑлды

хӑннехуятӑт иньщӑсты питлдыйт, муйсӑр нумсӑт дыв Югра мўв герб йилпатты верӑт олаӑн тӑйлӑт. Ши хӑлум тылӑщ сухӑнты кемн округевн йилдуп пос верты питда.

Вениамин ЕНОВ

Арсыр мир ясӑт

Ёмвошн 9-мит пўш IT-форум мӑнӑс. Тӑм вӑн мирхота 46 арсыр мўв эвӑлт 2 шурӑс 713 хӑннехӑ юхтылӑс. Яха ӑктӑшум мир путӑртсӑт ши олаӑн, муй иты сыр-сыр информационной верӑт тӑса па яма лӑщӑтты.

Щӑлта «Информационные технологии для всех» немуп ванлдупсыйн 96 арсыр тӑхи мира дыв рӑпатаед альсӑд. Тӑм ол Индия мўв эвӑлт юхтум ӑх дыв верум утлӑд мет яма ванлдӑслӑд. Щиты Югра мўвн индийской технологияйт посн рӑпитты питлӑт. Вӑн мирхот пурайн ияха рӑпитты шира Ёмвош округ кӑщайт 17 кашӑшты непек хӑншсӑт. Индия мўв кӑщайт пида телемедицина верӑт ӑхтыйн па «МИАЦ Югры» немуп ут яха и нумӑсн елды рӑпитты шира непекӑт хӑншсӑт.

Ши тумпи 9-мит пўш IT-форум мӑнум пурайн арсыр мўвӑт эвӑлт ӑктӑшум учӑной ӑх «Многоязычие в киберпространстве в интересах инклюзивного устойчивого развития» немуп

мирхотн путӑртсӑт ши олаӑн, муй вўрн лӑдн рӑт ясӑт елды тӑты. Тӑм мирхотн Россия мўв па па хон пелӑк ясӑт вӑндлӑты верӑтн вӑн учӑной ӑх, арсыр мўв кӑщайт, оса верӑт тӑты хуятӑт иса 35 мўв эвӑлт мир вӑсӑт. Дыв яха нӑмӑссӑт па путӑртсӑт, муй иты рӑт ясӑт ӑн тӑруптӑты па муй ши кеша верты мосл.

Ар хӑннехӑ ӑкмум мирхотн хӑнтӑт па вухалӑт ясӑт олаӑн Ас-угорской институтн рӑпитты учӑнойт В. Соловар, С. Попова, О. Ерныхова, С. Динисламова па А. Шиянова путӑртсӑт. Щӑлта «Институт развития образования» немуп тӑхийн рӑпитты не М. Макарова ай тӑс, муй иты Ёмвош округн шуши мир рӑт ясӑт нӑвремӑт вӑндлӑдӑт.

Ульяна ДАНИЛО

Льпӑт тылӑщ 12-мит хӑтлӑн Ёмвош сема питум хӑтл постӑсы. Ёмвош Самарово ай кӑрт эвӑлт вӑн хурамӑн воша йис. Мет олаӑн пўш Самарово вош олаӑн 1582-мит олн «Летопись Сибирской краткой Кунгурской» непек хуши хӑншман вӑс. Ши пурайн Самар хӑнты хон ики воша алыщӑсы. Ши вўш эвӑлт 435 тӑд мӑнӑс.

Емӑнхӑтл постӑсы

Етнода «Октябрь» немпи культура хота мир ӑктӑцийдты питсӑт. Ши ветеранӑт, вош вудаӑ хуятӑт, округ па вош кӑща ӑх, оса па сыр-сыр рӑпата тӑхетн кӑпӑртты хӑннехуятӑт юхӑтсӑт. Мет сыры етнхота Россия, округ па вош вот войт тӑсыйт. Щӑлта вош кӑща хӑ Максим Ряшин ӑкмум мира вўща ясӑт путӑртӑс. Лўв лупӑс:

— *Вет ол мӑр Ёмвошев мет вӑна па хурамӑна йис. Мир вӑлды, ай нӑвремӑт давӑлды па вӑндтыйдты йилдуп хотӑт омӑсыйт, ӑшӑт тўнширӑна лӑщӑтсыйт. Тӑмхӑтл Ёмвош сыстам йиӑк па дыл рўв ширн па вет вошӑт кўтн питӑс.*

Ишиты вош кӑща хӑ хӑннехуятӑт олаӑн

лупӑс, мӑта хуятӑт вешката па тўнширӑна рӑпитсӑт, лӑдн вошев па тӑта вӑлды мир мет яма па шўняна ат вӑсӑт.

Мирхотн вош вудаӑ хуятӑт мойлупсӑтн мойлӑсыйт па дыв немлад вошӑн Почёт сохда хӑншлдыйт. Ши ӑх кўтн Вудаӑ лӑдн дӑлясум хӑ Виктор Башмаков, вухаль мир поэт хуят Андрей Тарханов, биатлон духн хӑлум па Олимпийской па мўвтел мўв чемпион нем тӑйты хӑ Евгений Редькин па па хуятӑт вӑсӑт.

Щӑлта яма рӑпитты вошӑн хӑннехуятӑт «За заслуги перед Отечеством» Почётной мевл посн катлуптӑсыйт. Ши юпийн вошӑн якты-ариты хуятӑт ӑмӑщ етнхот ванлдӑсӑт.

Надежда ВАХ

Нух питум ёх мойдасыйт

Лыпāt тыдāщ 9-мит хātāдн Ёмвошн прa-вительствa хот йитн округев кēщa не Наталья Комарова «Спасти и сохранить» Мўвтед мир емāнхātāдн яма мўвāt-йиңкāt давлум па щит пāтa вешкaтa рēпитум па нух питум ёх мойлупсэтн катлуптāслэ.

Мет яма мўв илпи таш кāншты ёх кўтн тām ол мār «Когалымнефтегаз» мўвāt-йиңкāt па вентāt давāдман рēпитāс. Щит пāтa дўв олāн тāхия павātсы па «Лучшее нефтегазодобывающее предприятие Югры в сфере отношений,

связанных с охраной окружающей среды» немн юкaнтсы. «Кан Байкал» немуп мўв илпи таш āмāртты тāхи ищиты олāн тāхия юхтāс па дўв кēщaйд ищи мойлупсыйн мāсы.

Тām ол мār шеңк яма мўвāt-йиңкāt Сэрхaнд

районāн вэлты хуятāt давāдсāt. Щит пāтa дыв тāmāщ «Лучшее муниципальное образование Югры в сфере отношений, связанных с охраной окружающей среды» немн арсыр районāt кўтн юкaнтсы па дыв ищиты мойдāсыйт. Мосд лупты, округев арсыр вошāt кўтн тām пўш Югорск вош па кимит пўш олāн тāхия юхтāс. Щи тумпийн «Эколог Югры — 2017» немн «Либерта» тāхи кēщa хē

Владислав Байназаров Нижневартовск вош эвāлт юкaнтсы. «Славнефть-Мегионнефтегаз» тāхийн рēпитты не Лидия Кечина мўвāt-йиңкāt давāлды ям рēпатнек немн мāсы. Няврем вентдāты ёх эвāлт Ёмвош Стaнция юных натуралистов хущи рēпитты не Елена Коробейникова мўвāt-йиңкāt давāлды пāтa яма рēпитты не немн юкaнтсы.

Владимир ЕНОВ

Вэнт кэртāt вэлупсы верāt

Лыпāt енумты тыдāщ 8-мит хātāдн XV-мит «Спасти и сохранить» немуп вөн мирхот мāнты лепн мўв-авāt давāдман тāйты департамент хуща рēпитты ёх, вэнт кэртātн вэлты шуши мир вэлупсы елды тēты верāt олāнāн путāртсāt.

Мўв-авāt давāдман тāйты департамент кēщa дāнкār хē Александр Комиссаров ясāн эвāлт уша йис, кашāн районāн кēщaйт вэнт шушийн вэлты мир кэртāt вантман ат тāйдāдал. Щāдта мулдсār нўша вер вэд ки, имухты дэщātты мосл.

Нижневартовской районāн увās мир верāt тўвман рēпитты ими Оксана Галкина лупās:

— Ванкўтды хāнтэт вэлты вэнт кэртāta оса вэлты ампāt юхātлāт. Тām ванāн щимāщ ампāt ай пешет па вўдэт пурсāt.

Июхды А. Комиссаров ястās:

— Па тāmāщ вер āн тывты пāтa ветеринарной верāt тēты тāхийн рēпитты ёха мосд ямсыева нух вантты, муй иты оса ампāt нух катāлды.

Щи тумпи тām мирхотн ясāн тēсы щи олāнāн, вэнт кэртātн вэлты хāнтэтa, вухалятa па юрнāтa сэвāрты щира юх ванāн дыв мўвдaлдн мāты мосл. Щāдта тўт девум, дьюм юх шуши мира эвātты есāлды мосл.

Елды Сэрхaнд районāн увās мир верāt эхтыйн рēпитты ики Олег Степанюк ясāн эвāлт уша йис, вўды давāдман вэлты хāнтэт итāх пурaйн ОАО «Сургутнефтегаз» немуп тāхийн контрольно-пропускной пунктātн и дыв мўвдaлдa āн есāлдайт.

Щи пāтa ОАО «Сургутнефтегаз» немуп тāхийн рēпитты кēщa ёха мосл тām вер тўңматты.

Ульяна МОЛДАНОВА

Мўвāt-йиңкāt давāлды щирāt

Лыпāt тыдāщ яртгяңмит хātāдн Ёмвошн «Югра-Классик» хот йитн телевиденияйн, радивайн па газетaитн рēпитты хāннехуятāt Югра мўв Природнадзор тāхи кēщa Сергей Пикунов па «Гринпис-Россия» тāхи кēщa Иван Блоков пида вейтангыйдсāt. Щи вейтантупсы пурaйн ияха юхтум хуятāt округевн тām юхи хāшум олāt мār мўвāt-йиңкāt давāлды верāt олāнāн путремāсāt.

Природнадзор тāхи кēщa Сергей Пикунов айкедāt āкātты ёха лупās, хуты юхи хāшум олātн ар мўв илпи таш нух холумтды:

— Щит пāтa шеңк ар мўв нēхлāнa йил. Тām ол мār хэт шурās вевтам вер уша павātсўв па сўтa щитāt олāнāн

хāншсўв. Мўң тāmхātл тēп и вер пāтa тāтa вэлдўв па рēпитлўв, муй щирн округев луватн мўвāt-йиңкāt ямсыева давāлды. Хән экология верāt яма мāндāt, мўңева ищиты ям вэлты. Мосд лупты, хуты мет олāнāн Россия мўвевн мўвāt-йиңкāt

давāлды верāt иса закон щирн тēп 1990-мит ол вўш эвāлт етты питсāt. Щи пурaйн мўң округев экология щирн мет нēхлāнa дўңātсы. Иса щи олāt эвāлт мўвев-йиңкев ямашāк давāлды питсўв. Щит пāтa тāmхātл Россия арсыр мўвāt кўтн мўң Югра мўвев ищипа мет систама йис. Щит иса мўң ёхлўв рēпaтa.

Щāдта «Гринпис-Россия» тāхи кēщa Иван Блоков Москва вош эвāлт тāmāщ айкед тēs, хуты юхи хāшум олāt мār Югра мўвн шеңк

ар нефть леваса мўва-йиңка шошумты āн питса. Гидромет Россия мўв Ас хонāнāн щимāщ верāt кашāн ол мār ямсыева арталāд. Кашāн мўвāt-йиңкāt ямсыева дэщātты па давāлды верāt округн ищиты тўңщирāнa верты рāхл. Вантэ, Югра мўв ищипа арсыр Россия мўвāt кўтн ташāнaщāк вэд па сырсыр мўвāt-йиңкāt яма тāйты верāt верты па тēsа дэщātты щирāt тāйл.

Владимир НОСКИН

Ишәк непека́тн катлупта́сыйт

Россия мўев емәң-хәтл едпийн округев кәщә не Наталья Комарова Югра мўв яма па тәса рәпитты хуятәта ишәк непека́т катлупта́с.

Лўв лупәс: «Россия мўев — щит вән мўв. Тәта мир яма, дәхсәңа вәлдәт. Югра — щит Россия мўев сәм, лўв кўтлупн вәл, Россия мўева едды мәнты нәтл».

Тәм хәтлән 19 хәнне-хә ишәк непека́н мәсы. Щит мўвәт-йиңкәт давәлдыт ех, нявремәт вәндтәты хуятәт, мир

Н. Комарова А. Хомякова ишәк непека́т катлупта́с.

лекшитты ех, культура рәпатнека́т, мўв идпи тащ вўты хәннехәйт. Дыв

кўтәдн вәс Кондинской районән вәлдыт вухадь ики Анатолий Хомяков.

Лўв 87 ола йис, Россия Президент эвәлт ишәк непека́н мийлясы. Щи мутрайң хәннехә Половинка кәртән йис пурмәсәт давәлдыт тәхи верәс.

Вет няврем енмәлды не Татьяна Ковина «Материнская слава» мевәл посна катлупта́сы. Щи тумпи юхтум ех «Заслуженный эколог РФ», «Заслуженный работник образования Югры», Губернатор эвәлт ишәк непека́тн па па вудаң непека́тн мәсыит.

Надежда РАГИМОВА

Хәнты ясаң алфавит олаңән путәртсы

2013-мит олд вўш эвәлт округевн хәнты ясаңән тәса хәншты вер нух алумты щира ияха әктум 11 үчәной хуят рәпитл. Ин вәнты 15 мирхот версы, хута лыв хәнты ясаң графика па орфография олаңән путәртсәт па мосты верәт дерамтсәт. Лыпәт тыләщ 7-мит хәтлән Ёмвошн ищимәщ мирхот вәс. Тыв хәнты ясаң пила рәпитты ех вохсыит.

Мирхотн Новосибирской национальной исследовательской университетн рәпитты не, филологической наукайт доктор Н.Б. Кошкарёва, Ас-угорской институтн рәпитты филологической наукайт доктор не В.Н. Соловар, округевн шуши мир вәндтәты верәт әхтыин рәпитты не И.Б. Лисютина. Щи тумпи Ас-угорской институтн, «Хәнты ясаң» газетайн, Технологической педагогической колледжән, «Институт развития образования» хуши рәпитты ех әктәщийдсәт.

Хутыса хәнты ясаң графика па орфография верәт дерамтты, щид олаңән мирхотн ясаң мәнәс. И.Б. Лисютина — рўщ не, тәп хәнты ясаң педы сәмәлд кәши. Лўв лупәс: «Ма ләңхадум, ләдн хәнты ясаңән и

алфавит версы, иса мосты правилайт па учебникәт әт хәншсыит. Ясаң — щит мет лутән вер. Рәт ясаңән путәртты хәннехә ясаңл пәты нәмәсл. Тәмхәтл тәта ар хуят әктәщәс, ияха нәмәсты мосл, хутыса рәт ясаң давәлдыт».

Н.Б. Кошкарёва әктәщум мир едпийн путәртәс, муй пәты хәнты алфавит пасыра верты мосл, муй пәты ясаңт ихурасупа хәншты мосл па па мосты верәт олаңән. Лўв редуцированной сый, среднеязычной согласной сыйт па йотированной буквайт олаңән путәртәс. Учәной хуятәта мосл пириты, слоговой муй фонематической принцип щирн хәншты питлўв. Тәп ин вәнты хәнтылўв ихурасупа ән нәмәсләт. Мирхотн В.Н. Соловар ясаң тәс, хутыса дыв щид

мәр рәпитсәт, муйсәр киникайт есәлсәт. Мосл лупты, Ас-угорской институтн рәпитты ех лупләт, хуты иса киникайт па газетайт фонематической принцип щирн хәншты мосл. Лыв ләңхаләт, ләдн округевн нявремәт хәнты ясаңа вәндтәты ех, воспитателят, культура рәпатнека́т, айкеләт хәншты па па хуятәт йилуп щирн хәншты вәндтәты. Тәп «Хәнты ясаң» газетайн рәпитты ех ән ләңхаләт йилуп щирн хәншты. Вантә, щид юпийн газета немхуят лўңәтты ән питл. Газетайн хәншты не У.А. Данило лупәс, хәнты мир иньщәсты мосл, муй лыв нәмәсләт йилуп хәншты вер олаңән: «Ма кәртәт хўват яңхсум, уша павәтсум, ар хәннехә йилуп щирн хәншум путәр лўңәтты ән веритл. Щит пәты газетаевн щиты хәншты ән мосл». Щирн хәннехәйт арсыра нәмәсләт щид вер олаңән, ин нәмәслўв — мосл муй әнтә йилуп алфавит?

Хәнты мир поэтесса М.К. Волдина мирхотн иши ясаң тәйс: «Сыры олаңән хәнты ясаң дерамтты ех Н.И. Терешкин, Ю.Н. Русская па па хуятәт хўв мәр хәнты алфавит олаңән нәмәссәт, иса сыйт дерамтсәт. Щид пурайн алфавита няд хәнты буква версы. Ин йилуп алфавит верлўв ки, хәнты ясеңв иса вәтшәлэв. Интәм иса хәнтәт кўтн яң процент хуят тәп рәт ясаңән путәртәл. Щимәщ поступсы вәл, мир йилуп буквайт уша павәтләт ки, тәп щид юпийн йилуп посәтн хәншты питлўв. Ма сәмем кәши щид вер пәты. Ма ин вәнты катра алфавитн хәншлум».

Ас-угорской институт кәщә не В.И. Сподина лупәс, хуты оса тәхет эвәлт ех иши щид группая ат лүңсәт па ияха мосты верәт ат тўңматсәт. И.Б. Лисютина ясаңл щирн, елды ищимәщ мирхотәт па верты мосл, ләдн аршәк хәннехә хәнты ясаңән хәншты вер олаңән уша ат версәт.

Надежда НОВЬЮХОВА

Йис вэлупсы щирн

Льпәт енуты тыдәщ 14-мит хәтәдн Ёмвошн Югра мўв губернатор оладн дәнқәр хә Алексей Шипилов шуши мир вэлупсы верәт нух вантман тайты межведомственной комиссия ақтылдәс.

Югра мўв политика верәт тәты департамент кәщә дәнқәр ики **Сергей Тимошков** ясаң эвәлт уша йис, муй вўрн Ёмвош округн вошәт па кәртәт шуши мир йис вэлупсы тәты тәхета Российской Федерация Правительство № 631-р поступсы унтасн дәщәтты. Мосл лупты, иса Россия па Югра мўвнән луваттын ән-тәм щимәщ пищ, муй иты вошәт, кәртәт увәс мирәт йис вэлупсын вәдты щира верты. Щи тумпи Югра мўвн Ёмвош па Магаданской область хуша Магадан вош шуши мир йис вәлупсын вәдты щир тәхия тәты мосл. Щирн вәдти вошәтн вәдты мир вой-хўд вәдпәсләты есәдты питдайт.

Тәм мирхотн ясаң мәнәс, елды мосл тәм

верәт әхтын рәпитты. Щәлдә вәдти Федеральной поступсыя тәс вер павәтты. Итәх тәхийн шуши мир вәдты вош пўндәт ищи йис верәт дәщәтты мўва тәты мосл. Елды тәм верәт шуши хуятәт вәлупсы арталуман тайты тәхетн Югра мўв кашәң районән нух вантты питдайт.

Елды кәщә ех әкмум хотн нух вантса щи вер, муй иты Ёмвош округн вәдты хәнтәт, вухалят па юрнәт атәдта нух хәншман па дўнәтман тайты. Тәмәщ мир нух дўнәтты непек арсыр нәтупсы верәт тәса дәщәтты кешә мосл. Щимәщ непек эвәлт питд кәдты, мәта хуят вәнт мўвн вўды лавәдман, вой-хўд вәдпәсдман па воньшумутәт әкәтман вәд. Еша вәд-

М. Еремеевский-верум хур

ман Югра мўвн шуши мир нух хәншты непек верты әхтын рәпата олңитда.

Әхәт рәпата верәт тәты департамент кәщә дәнқәр не **Светлана Лотова** ай павтәс:

— Ёмвош округн 31 шурәс 483 шуши мир вәд. Дыв кўтәдн и шурәс арат хуят кашәң ол рәпата кәншдәт. Щиты 2016-мит олн 686 хәннехә рәпатайна йис. Щәлдә 92% арат мир тәп ай мара рәпатага вўсийт.

Нәптәд вәна ювум ех «Совет старейшин» кә-

ща ики **Александр Консантинов** лупәс:

— Ёмвошн па па вәншәк вошәтн вәдты хәнты, вухалд па юрн мир пищ ән тайләт вой-хўд вәдпәсләты. Вантә, вошәт ин йис вәлупсы щирн вәдты тәхета ән дўнәтдайт. Тәм хәтл Ёмвошн вет шурәскем шуши мир вәд. Ард пеләк ех ищиты дәнхаләт вой-хўд вәдпәсләты, воньшумутәт әкәтты па итәх хуятәт общинайт верман тайләт.

Ульяна
МОЛДАНОВА

Мир ямәлтуман вәс

Шуши мир кўтн ар хәннехә Ёмвошн медучилище па педучилище етшуптәсәт. Вантә, тәм училищайнән немасыя ар эвия, пуха нәтсәңән ай тохтура па январем вәндтәты еха вәндтәйдты. Ин ма медучилище етшум эви оладнән хәншдлум.

Мария Михайловна Гришкина эви опращ немд Молданова, Мосум мўвн сема питәс. Кышик вошн әшколайл етшумал юпийн Ёмвоша ай тохтура вәндтәйдты медучилиця вўянтәс. Имудтын Мосум мўв

М.М. Гришкина

эвиен хәннехә ямәлтәты вәндәс. Щиты ай тохтура ювмал юпийн Мария Михайловна Ёмвошн турәх мәш лекщитты пәльницайн рәпитәс. Щәлдә әхәт

Сўмәтвоша мәнәс. Мир лекщитман пәльницайн 23 ол рәпитәс. Вантә, уяң хәтәдн тохтурәт хәннехә нәпәт олдәт. Тохтурвер – щит мет мосты па дутәң сўрт. Леккар хуятәт мосд яма вәты хәннехә пухәд дыпи, тәса мир лекщитты, мөшәң хәннехә поламаты тәпәң ясаң вәйтты. Давәрт мөшн хәннехә дипиттын ищи тохтур унтасн уяң эви, уяң пух ешл-кўрд нух пунд. Тәм йисн тохтурәт тарум мөшәт нух ямәлтәты веритдәт.

Мария Михайловна, нән ар ол мәр ай тохтура рәпитсән, мира нәтман

вәсән. Щи пәта тохтурәт емәңхәтәдн нәңена мўң, «Хәнты ясаң» газетайн рәпитты ех, вән вўща ясаң китлүв!

Мария Михайловна! Россия мўв луваттын тохтур верәтн рәпитты ех емәңхәтәдн дәнхалүв нәңена лупты:

— Январемдәнән, хидыланән, рәтнаданән сәма рәхты ар ясаңән ат луплайн, ям арән ат арилайн, ям путәрн ат путәртдайн. Нәмман па мосман ат тайдайн. Хўв йис, хўв нәпәт уяңа, пищәңа вәдә, ешәк мир лекщитум ай тохтур не!

Ульяна ДАНИЛО
хәншәс па хур верәс

Каркам ханты ханнехэ вэс

2002-мит одн Сүмätвоша командировка янхмемн ма Дмитрий Григорьевич Гындышев пида ветаңа йисум. Лүв 1978-мит од вүш эвэлт хөдүм од мәр «Ленин пәнт хүват» (интәм «Ханты ясаң») газетайн рәпитәс.

Дмитрий Григорьевич 1932-мит одн Ас нопätты тыдäщн Вөйтәң өх көртән сема питәс. Дадь вөнты щäта 30-көм семья вэс. Ащел — Григорий Никитич Гындышев — 1897-мит одн сема питәс, Вөйтәң өх колхоз кәщя вэс. Дадь юпийн лүв па Түтлейм көртән ищи колхоз кәщя рәпитәс. Аңкел — Прасковья Алексеевна — 1884-мит одн сема питәс. Лын дапät няврем тәйсәнән. Дмитрий Григорьевич мәнема айлат пураел оләңән щиты путärtäс: «Ая вөдүм пураевн мўн шеңк ар шөк вантсүв. Щи пурайн дадь тывäs. Ма айлат вүш эвэлт ащем пида хўд велпäsлätы питсум. Тэк көрт äшколайн вет класс тәп етшуптäsум, интернатн вөсум. Щäлта 1944-мит од вүш эвэлт ма Пөкär көртән «Молотов» немуп колхозн кассира рәпитсум, ма тәп 12 ода йисум. 1947-мит одн ма кәшаңа йисум, иса хуятät нәмäссät, хуты äнтөма йилум. Щит «летаргический сон» вэс. Тәп мет ям леккар ма хущема юхтäs, лупäs, лөдн ма Сүмätвоша пельница а тэсьюм. Лүв мән-

Д.Г. Гындышев

Н. Раимова «Верум» ХУР

ма шеңк нөтäs, нух вердäsум». Щи юпийн Дмитрий Сүмätвошн дапät класс етшуптäs па елды Ленинград вошн яң класс вөнты вөндтылдäs. Щи юпийн лүв 1958-мит одн щäта институтн физико-математической факультет етшуптäs. Лүв рөт мир ясаң па культура яма вөйтсälэ, щит пätы щäта вөдман арсыр емäңхätлätн ханты арät арийс, якät якäs. Финляндия, Венгрия па па мўвät эвэлт юхтум өхн ардал хәншыйт.

Институт етшуптумал юпийн Д.Г. Гындышев вет од мәр Полнавät көртән äшколайн нявремäта физика па математика урокät тэс па щи тумпи дывед духн хätätьляты вөндтäs. 1963-мит одн лүв Сүмätвоша партия райкома рәпитты вөхсы. Щäлта

Новосибирск воша высший партийной äшколая кät од мәр вөндтылдты китсы. Щи юпийн еша Нижневартовск вошн райкомән рәпитäs па тәп рөт вошäла сәмäлдн талсы. Сүмätвошн яң од мәр парткабинет кәщя вэс.

1978-мит од ай тәхет потты тыдäщ вүш эвэлт 1981-мит од вөнты Дмитрий Григорьевич «Ленин пәнт хүват» газетайн рәпитäs. Лүв округ мир рөпата оләңән айкелät, яма па тэса рөпитум өх оләңән хäшилäs. Лүв лупäs: «Мосäң, ма па щäта рөпитты питсум, тәп партия райком оләңмит секретарьн Сүмätвоша рөпитты вөхсаюм. Лүв лупäs, хуты мўн щäта шуши мирät газета ищи верлүв. Ма Сүмätвоша юхätсум, тәп немäлт äн вантсум, немäлт рөпата äн тäйсум. Мәнät вөхум неңие Москва воша китсы, Министрät Совет арсыр мирät пида вөдты отдел рөпитты питäs». Щи юпийн Д.Г. Гындышев арсыр тәхетн рөпитäs — Нуви сәнхум вошн, Тюмень вошн, мулты арат од юпийн Сүмätвоша юхтäs. 1994-мит одн щäта шуши мирät культура центр хот пўншсы па Дмитрий Григорьевич щäта кәщя павätсы. Дапät од мәр щäта кәщя лүв вэс. Щäлта мөшäңа йис па рўтыщäты питäs.

Щимäщ каркам хуят ханты миров күтн вэс. 2005-мит одн лүв äнтөма йис.

Надежда РАГИМОВА

Немд йилпа лупса

Леонид Яковлевич Федотов сема питäs Расән көртән вой-хўд велпäs хотән. Ащел муй па äнкел хән нәмäссäңән щи оләңән, мätтэ хәнты пухн вөн государственной рөпатайн рөпитты питл. Äнта. Лын щи оләңән вөдүм па äн вантылдсäңән.

Пухн йилуп щирн, йилуп пәнт хүват мәнäs. Леонид Яковлевич 33 од рөпитл шуши колхозäдн. Щäлта хэс мултас од рөпитл Фрунзе немпи колхозн хўд велпäs бригадира. Лүв бригадаидн юхи хäщум оләт мәр велпäsлуман вөд ветьяңкөм хоят. Щи арат мир ох хяя вөдты пätа мосд ар вөты. Щирн лүв арсыр хўд

велпäs школайтн па семинарätн вөндтылдäs.

Интәм рөпитты верл Леонид Яковлевич шеңк яма вөлдэ. Щи тумпи мирäда ар йилуп велпäs вер кашиң пурайн төл.

Велпäs мирд яма вөдты пätа лүв па ар ям вер колхозäдн верл. Интәм кашиң хўд велпäs звено велпäsлätы тäхилäдн ям хотät тäйлät, кашиң хоят йилуп ләмätсүх тäйл — щит иса Леонид Яковлевич йөрән лэщätса.

Тәм мәнум од едпи тäl хўд велпäsлätы вер шеңк вевтама вэс. Л.Я. Федотов щи вер вөйман сыры колхоз правленияйн путärtты питäs: мосд хўвн вөдты вөнт дорät, мäднät велпäsлätы. Щи пätа мосд

велпäs өха машинаит мätы па хўд тыныңашик вўты. Лүв ещалтэда щи пурайн правления членät мухты нөхумсät: Мўн хулщя вўлүв щимäщ мултас вух? Лүв юхды лупäs: «А хулщя вулты планэва äн тәрумты хўдлүв»? Хўв щи хätл правленияйн путärtсät. Кашиң хоятн вөды бригадир путär. Лүв щирäдн äн ки мäнд, планэв äн тärматлэв. Щирн бригадир ясаңа хөлмätсät, версэл верел лүв щирäдн.

Щиты Леонид Яковлевич верл кашиң вер. Щирн, мосäң, лүв мирäдн хөдүм пўш пирийлса окружающей Совет депутата. Щäта па лүв кашиң пурайн вөн вер верл...

Д. ГЫНДЫШЕВ

«Ленин пәнт хүват»,

12-мит январь 1980 ол, № 2 (1680)

Йис ёх ханшан эш хуват

Нявремат пата юнтупсы лэщатсы

Кертан па мойң неңат

И. Фирсова мином хурат

Төрүм дор көрт Ёмвош округ Нуви сәнхум районан вәд. Щата вәлты шуши мир вүдәт тәйдәт па вой-хүд велпәсдуман вәлдәт. Көрт пүнәдн «Төрүм дор» немпи мұв-авәт давалды тәхи па емәң дор вәлдәңн. Хантәт па юрнәт пата щит мет емәң тәхи.

Тәп тәд пура сұх-нәс, Нуви сәнхум вошн вәлты «Югра лыд-нуптаты» тәхи ёх Төрүм дор көрта мәнты ши әктәщәт. Көртән хуятәт нух амәтсәт, хән дыв хущела мойң мир юхәтсәт. Дыв ши хәтл пата немасыя вандтупсы лэщәтсәт, хута верум пурмәс-лад вандтәсәт. Ольга Вылла, Лидия Логаны, Эльвира Лозямова, Анна Сергачёва, Валерий Пяк 70 мултас сыр-сыр пурмәс шив пунсәт. Щата юрн пос, мил, вей, әнтуп кел, сүс па тәд ләмәтсұх, нюки хир па па арсыр әмәщ пурмәсәт шивадәты рәхәс.

Тәдәң дапәтмит мойң па көртән мир ияха рәпитсәт. Дыв сыр-сыр мастер-классәт верәнтсәт, хута аканят, ухшамәт, ернасәт, хирәт әнтсәт па посәт, севум вейт тывсәт. Щит дыведа Россия народной мастер ими И.Г. Неттина вандтәс.

Мет тәса арсыр пур-мәс әнтсәт па тыйсәт Н.И. Вылла, Н.А. Семейшева, Т.А. Пяк, К.И. Тарлина, А.И. Кантерова. Дыв юрн мир ләмәтсұх әнтсәт. Ши күтн Анна Сергачёва күлуп көщә неңән шайн яньщлтәсыит па епләң воньщумутән па нюхән нянян дапәтсыит.

Емәңхәтл — әнтә тәп арәт па якәт, щит сыр-сыр юнтупсәт па әращты кәсупсәт. Щата нявремәт күтн мет апрәң па әрәң хуят уша вердән. «Каркам ёш» увәс мир юнтупсийн мет така вәсәт Гоша па Ваня Сергачёвнән, Максим Лозямов, Саша па Стас Пякнән, Миша Молданов. Щит пата дыв епләң мойлупсәтн катлуптәсыит.

Хән нявремәт шуши мир йис верәт, емәңхәтләт уша вердәт, дыв рәт мұвед па мирел сәмәңа па давалман тәйдәт, йис пурмәсәт шалитләт па шүкщәты верәта вәндтәйдләт.

Н.И. Вылла

Неңие нир әнтәл

Ши хәтләт мәр мет вудана вәс ши вер, хуты «Нумто» немпи тәхи оләңән аршәк мир уша ат павәтсәт. Щит пата «день открытых дверей» вәйтәнтупсы лэщәтсы. Н.И. Вылла шив юхтыдум «Русское географическое общество» хуятәт оләңән па хәнтәт па юрнәт пурмәсәт әвәлт вандтупсы верәс. Верәнтты па мойң хуятәт уша версәт, мәта мир тәм мұвн вәд, муй пата щимәщ мұв-авәт давалды тәхет мосләт.

Ләңхадум вән пә-мәщипа ясәң лупты ши хуятәта, хуйтат тәм вәйтәнтупсы лэщәтсәт, көртән мира, мәта ёх мұң пидәва тәм хәтләтн вәсәт па арсыр мосты верәт версәт.

Ирина ФИРСОВА,
«Югра лыднуптаты»
координационной
совет тәхия
луңты не

Ханты ясәңа
тулмащтәс
Надежда ВАХ

Нявремдал тэс эша питсәт

Лыпәт тыдәш 25-мит хәтәдн хәнты ими Лидия Кузьминична Сайнахова 70 ода йид. Лүв яңкем од мәр деккара рәпитәс. Няд няврем енмәлтәс па тәс эша китәс. Ин көртән икел пида рүтьщуман вәд.

Лидия Кузьминична сема питәс Ваньщавәт көртән Акулина Александровна па Кузьма Илларионович Молдановнән семьяйн. Ащел дәдн мұң мұвев вұракаәт эвәлт дәвдәс. Юхи юхәтмәдн имеңа йис. Л.К. Сайнахова вән эвия вәд. Мосл лупты, тәм ванән дүв нявремдал пида Кузьма Илларионович нәмты щира кев хурас верәс.

Айлат пураядн Лида әңкел-ащел пида хұд вәдпәсләты яңхәс. Ин вәнты дүв яма нәмләлэ, хутыса Ванзеватской дорн хұд вәдпәсләсәт. Ар хуят щәта вәс. Нявремәт ияха әктәшийдсәт па юнтсәт. Лидия дәпн яма дөвдәс. Лүв Ваньщавәт көртән няд класс етшуптәс. «Ши юпийн мұң Сүмәтвоша ветмит классән вәндтыйдты тәсыюв, па одн Поднавта. Щәта ши әшкола етшуптәсум. Дәйңем Лидия Новьюхова вәс. Мин айлат пурайн ар од мәр дәхсәңа вәсман па ияха вәндтыйдсумн. Одаңмит вәндтәты неңев Екатерина Тихоновна Елушкина вәс, щәдта Роза Валерьяновна Лельхова, Ольга Ефимовна Скакунова па па әх. Интернатн вәдман мұң тұтьюх эвәтсүв, ши юпийн пухиет щит ара доңхитсәт. Дежурная вәдум нявремәт көр аддясәт», — Ли-

Л.К. Сайнахова 2005-мит одн

Е. РАГИМОВА ВЕРУМ ХУР

дия Кузьминична нәмәсыйл.

Нивәдмит класс етшуптумад юпийн дүв Емвоша медицинской училищя вәндтыйдты мәнәс. Щәдта айлат эви Сүмәтнюд көрта рәпитты китсы. И од мәр деккара рәпитәс. Ар хуят ши пурайн көртән вәс. «Көртән ши пурайн нуви тūt, почта әнтәм вәс. Ма тәп-тәп вәндтыйдты етшуптәсум. Ванән лекщитты вер тәса вәты хуят әнтәм, щит пәты мәнәс дәвәрт вәс. Муй ән вәсум, немхуят иньщәсты ән веритсум. Пургән Сүмәтвош эвәлт тūtәң хопн тәтъясум», — лупәс Л.К. Сайнахова. Од мәнум юпийн 1969-мит одн дүв Поднавәт воша рәпитты китсы.

1970-мит одн ай кер тыдәш 8-мит хәтләдн хәнты не икия мәнәс, щит Валентин Артемьевич Ользин. Од юпийн Коля пухән сема питәс. 1972-мит одн айлат семья Похрома мұв идпи тәш вұты тәхия касәдсәт. Вантә, Лидия Кузьминична

шив деккара рәпитты китсы. Щәта ар хәннехә рәпитәс. Одаңдн дыв кев пәшқа хотн вәсәт. Щәдта кәт йитуп хота касәдсәт. Лүв лупәд, хотн иса мосты утәт вәсәт — әшкап, нүрет, улты тәхет, мосты пурмәсәт. Няд од мәр щәта вәсәт, кәт эвәңдә сема питсәңән.

1974-мит одн сүсн икел па хуятәт пида воньщумот әкәтты мәнәс па юхи ән юхтәс, Асн йиңқа питәс. Хәлум нявремдал пида Лидия Кузьминична Сүмәтвоша юхтәс, щәта и йитуп хотн мәсы. Лүв ши одаңән щиты пугәртәс: «Мәнәма ши пурайн шеңк дәвәрт вәс. Щит вән вош, автобус әнтәм вәс. Ар верста күрн шәшты мосәс, ма атәдта вәсум. Эша рәпитсум па Коляем әшқолая мәнты пура йис. Әшқола и пеләкн вәс, няврем хәтл мәр тәйтты хот па пеләкн. Нявремдам тывәлт-тухәлт тәты мосәс. Ши пәты ма нумәс версум, Ваньщавәт көртема мәнлүм. Ши пурайн и хәннехә пида вәтаңа йисум, щит вухәл хә

Николай Сайнахов. Лүв лупәс, мәттә, иши ма пидама мәнл па нявремдал енмәлтты нәтты пилд, нуви тūt мәты тәхийн рәпитты пилд. Ширн мұң Ваньщавәт көрта касәдсүв. Ма хұв нәмәссум, муй икәм одаңән әңкәм-әщәм па рәт әхдам пугәртты пилдәт. Ин нәмәсдум, ям, хуты немхуят ән хәдәнтсум па кимит пұш икия мәнсум. Щит ям хәннехә, дүв пидада кеншәк вәдты йис, ин вәнты кашәң верн мәнәма нәтл». 1978-мит од вұш эвәлт Лидия Кузьминична па Николай Дмитриевич пиднән ияха Ваньщавәт көртән вәдләңән. Н. Сайнахов 19 од мәр нуви тūt мәты тәхийн рәпитәс. Имәд ясәдл щирн, ши рәпата эвәлт тепәдн язвәйт тывсәт па астма мәшн мәшитты питәс.

Юхи юхәтмәдн Л. Сайнахова колхозн 14 од мәр ай мис дәвәдты неңа рәпиттәс, ши пурайн деккара рәпитты тәхи әнтәм вәс. 1980-мит одн Вова пухән сема питәс.

Коля вән пухәд айлат пураядн әнтәма йис. Дарья дүв эвәд ин иши няврем тәйл. Щит пәты интәм Лидия Кузьминична 12 хиды па и хиды тумпи хиды тәйл. Мосл лупты, иса нявремдал ям па мосты вера вәндтыйдсәт па интәм рәпитләт. Лидия Кузьминична рәпитмәдн ши одаңән ар нәмәсәс, дәдн пушхиәдал ям эша ат додсәт. Щиты тывәс.

Ма дәңхәлум дүвәда ям ясәдт лупты, дәдн дүв хұв мәр яма, уяңа, тәлаңа ат вәс. Хилыдад дүвәда амәт па уй ат тәсәт!

Надежда РАГИМОВА

Вурщӑк лӱң тӑс

Хӑнты юнтупсӑтн юнтлӑт

Пухӑн ӑр таллӑн

Лыпӑт енумты тылӑш 1-митн нявремӑт лавӑлты хӑтлӑтн ям тӑрум, хӑтлӑн хӑтл вӑс. Тӑмхӑтл «Торум Маа» музей хуща Конда юхан хонӑн вӑлты вухаль мир «Вурщӑк емӑнхӑтл» постӑсы.

«Торум Маа» музей хӑрн ар няврем вӑс. Лыв пӑтӑда арсыр хӑрӑт лӑщӑтман вӑсӑт, и хӑрн — эвет-пухӑт арсыр нумсӑн юнтупсӑт юнтсӑт, щит «Ущмарӑн вухсар», «Хӱд велты ӑх па хӱлӑт», «Мутра дараш», па хӑрн — нявремӑт Увӑс мир кӑсупсӑтн кӑссӑт, ӑхӑл шӑпи навӑрсӑт, па тӑхийн — эвет-пухӑт ӑшн вурщӑк тухлӑн вой версӑт. Щи тумпи тӑмхӑтл «Торум Маа» хуща «Птичка-невеличка» немпи ванлтупсы лӑщӑтсы, щӑта иса вурщӑк ай тухлӑн вой олаӑн уша верты рӑхӑс.

Тӑм музейн рӑпитты научной рӑпатнек,

верӑнтты хӑ Вячеслав Кондин лупӑс, хути мет сыры 2010-мит одн Вурщӑк хӑтл лӑщӑтсы. Щи емӑнхӑтл нявремӑта шеӑк мӑстӑл, тӑмхӑтл ар эви-пух «Торум Маа» музея юхтылӑт.

Тӑмхӑтл Вурщӑк ими (Дарья Татарина) нявремӑт пӑты ар ям ясӑн лупӑс. Лӱв тӑм емӑнхӑтл олаӑн ай тӑс па ястӑс, лӑдн хошум лӱң ар хӱд, воньшумут, нохӑр ат мойлӑс. Щи юпийн Вурщӑк ими Ӕмвошӑн ӑрӑн нявремӑта ишӑкты непекӑт мӑс.

Щи юпийн мойӑн ӑх елпийн Лянтор вош ӑвӑлт юхтум ям турсый, арсыр кӑсупсӑтн нух питум, «Тень эмигранта» этно-

В. Кондратьева арийл

Вурщӑк хур верлӑт

Мӑта ӑх мет ӑрӑнӑт

ВӑЯТН ЩИ ОЛАӑН

Шуши мир культурайн «Вурщӑк хӑтл» — щит тухлӑн войт емӑнхӑтл, вантӑ, Вурӑн хӑтл — щит тови юхӑтты пура, Вурщӑк хӑтл — щит лӱң юхӑтты пура. Тӑм емӑнхӑтл Ас нопӑтты юпийн версы. Конда юхан хонӑн вӑлты вухаль йис путӑр щирн, вурщӑк-воие тови пурайн союм йиӑк лӑритты сый хӑлӑнтман якл, хӱв дывн юханӑн ӑк шӱкатл, тухӑлӑнлн морты мӱв ӑвӑлт хошум тӑд, нуви ат пӑты хурамӑна щипемӑл.

рок группайн ариты не Вера Кондратьева хӑнты ясӑн катра па тӑм йис ӑрӑт арийс па хӑнты якӑт якӑс.

Юхи хӑшум ӑртӑн нявремӑт пӑты мави пӑсан лӑщӑтман вӑс.

**Людмила
СПИРЯКОВА**

Ай тохтура рэпитл

Хянтэт арсыр тэхетн рэпитлдат. Мўң мирев кўтн учёной хуятат, няврем вэндтаты ёх, тохтурат, кэчая рэпитты ханнехэйт вёлдэт. Лыпат енумты тылэш 18-мит хатдн мир ямалтуман рэпитты тохтурат еманхатл Россия мўв луваттын постасы. Ши еманхатл депн ма ханты имие Валентина Матвеевна Попович олдәнн нынана ләнхалум ханшты. Лўв ар од мәр Поднавят вошн ай тохтура вёл. Там сер-юр ханты ими мир лекшитман рэпитл.

Валентина Матвеевна пәдњицайн

В.М. Попович кўлуп хотн

У. Данило верум хурәнн

Валентина Матвеевна тамиты путралд олнитсәлэ:

— Ма йис Ас ханты Пятниковат рэт эвәлт вёлдум. Мўң рэтналўв катра Сури кәртән вәсәт, ин ши ай кәртән немәлт хуят ән вёл. Ма Тўкьякән кәртән енумсум. Енмум мўвем иса нумәсн тәйләм. Няврема вёлдум олдам вўш эвәлт яма нәмдем: ким етлум, кәрт хәрәв вусты, вусты ваншең па елды әңкәрмәдән, еман Ас юханәв увл. Щимәш хурамәң мўвн ши енумсум. Ашколайн Поднавят вошн вәндтәйлдсум.

— Нәң муй иты ай тохтура йиты нумәс версән?

— Ма няврема вёлдем вўш эвәлт ай тохтура йиты ләнхасум. Имудтын ая вёлдемн тәйн етсаюм. Әңкемн Тўкьякән кәрт ай тохтура тәсыюм. Нәмдем, щит катра павәрт хот вәс. Юхи лүңсумн, нуви ләмәтсухуп тохтур не Евгения Даниловна

Обатина тыстам нуви пәсанән хәншман омәсд. Щәлта омәсты пәсанәт па кушетка нурет иса нувет. Нуви щәшкан ишни сухәт тәйләт. Иса щимурт хурам вәс. Ин тохтур неңемн сора тәям ямәдса. Ма лыпи нумсемн щирн нәмәссум: «Ашколаем етшуптәдем па тохтура мәнлүм вәндтәйлды». Одат сора мәнләт. Поднавятн вәндтәйлды етшәсум. Елды Ёмвошн вәлды медучилищая ай тохтура вўянтсум вәндтәйлды. Медучилище хуца яма вәндтәсыюв. Ин па нәмдем, иса таңман тәйсаюв мир лекшитты хотәв мет тыстама ат вёл. Щәлта тохтур ләмәтсухев иса нувия тәйты мосл. Мәшәң ёх пида ям ясанән тәп путәртты рәхл. Щиты ши вәндтәйлдсаюв.

— Валентина Матвеевна, муй тәхийн рә-

питты олнитсән ай тохтура ювмен юпийн?

— Ма 1982-мит одн ай тохтура йисум па июхды енмум Ас мўвема мәнсум. Поднавят вошн пәдњицайн 35 ол рэпитлдум. Мет олаң тыв юхәтмемн вән тохтура Тамила Иосифовна Муха рәпитәс. Лўв, вантә, мәнты иса памәтман па нәтман тәйсәлэ. Ин Тамила Иосифовна 80 ола йис па худна рэпитл. Лўв тохтура 40 мудтас ол вёл. Кашән верн мўңева нәтл. Мет шопәң ай нәпәт эвәлт нәмман тәюм тохтурем Евгения Даниловна Обатина пида па рэпитсум. Щит мет ям нумсуп па тәса тохтур вер вәты ими. Ма ведши ай тохтура рэпитты олнитмемн ай няврем тәта пәдњицаевн сема питыйдсәт. Эви, пух сема питты вер ищипа

мет давәрт. Ма нәмдем, ведши рэпитты питмемн мет олаң эвие сема питәс. Щирн няврем нуви Тәрума Тәрум верлўв иса тәса мәнсәт. Ин Поднавят вош пәдњицаевн хәннехә лекшитты щира 15 тәхи вёл. Давәрт мөшәтн мир Нуви сәңхум воша ямәлтаты тәтәядыт.

— Валентина Матвеевна, рәпата тумпи па муйсәр верәт нәң тәйлән?

— Мўң Поднавят вошәң имет пида ванкўтды яха әктәщийлўв. Мурта рәт ясңевн путәртлўв, яклўв, ентәслўв па тәйлўв. Итәх пурәйн яклўв вандтәты па вошәта яңхийлўв. Тәдн тыләш поры еманхатл верәнтлўв. Щиты кўтәвн ям нумәсн вёлдўв.

Ульяна
МОЛДАНОВА

Едлы вэдупсы эш-пәнт

Лыпәт тыләщ 2-мит хәтәдн Югорской государственной университетн айдат увәс мир пәты «Новые горизонты развития «Окно возможностей» немуп II-мит научно-практической дүнтупсы мәнәс.

Сырыя Югра мұв Дума депутат хә **А. Новьюхов** ясаң вүс. Дүв лупәс, хуты тәм мирхотн шеңк яма альсы, вантә, «окно возможностей» унтасн ар пеләк округевн вәдты ай вошәт, ай кәртәт эвәлт айдат эвет па пухәт ЮГУ хуща вәндтыйдты веритләт.

Ши тумпийн депутат ястәс, хуты тәмхәтл

айдат ёха мет апрәна мосл дыв нұшайдал олаңән путәртты, дәдн кәщайт поступсәт вүты пурайн тывум нумәс-дал непека ат пунсәт.

Щәлта А. Новьюхов дәңхас, дәдн айдат ёх диплом непек ёша павтум пурайн рәт кәртәта ат кердәсәт па щәта 3-5 ол мәр ат рәпитсәт. Тәп ши пурайн ай кәртәтн

вәдты давәрт суртәт түнматты рәхл. Вантә, мұң ши нұшайт тәса түнматты ән питлүв ки, па мира мұң верлүв иса ән мосләт.

Едлы Югра мұв арсыр мирәт пурмәс верты хот кәща ими **О. Бубновене** ясаң вүс. Дүв лупәс, хуты мет ям, хуты айдат ёх дүнтупсийн «Сохраняя традиции: современное декоративно-прикладное искусство коренных малочисленных народов Севера» немуп вер дәщәтсы. Россия мұв президент ики В. Путин партупсы

ширн мосл, дәдн кашән хәннехә лүв мирл йис вердал яма ат вәс, тәп ши пурайн уша йил, хуты лүв ши мир эвәлт.

Едлы Ас-угорской айдат ёх оса тәхи кәща хә **В. Банк** Югра мұвев апрәң эвет па пухәт мосты верәт олаңән айкел тәс.

Дүнтупсы па секцияйт рәпата етшум юпийн I, II па III тәхет холумтум айдат ёх ишәк непекәтн мойләсыйт.

Ирина
САМСОНОВА

Вәндтыйдты верәт олаңән

Муй ширн Санкт-Петербург воша Увәс мир института вәндтыйдты мәнты шир вәд. Ши олаңән ма ши тәхийн вәндтәты неңа рәпитты ими Зоя Степановна Рябчикова пида путәртсум.

Дүв щиты лупәс:

— А.И. Герцен немпи университетн вәндтыйдты вүты вер щиты дәщәтман вәд, кашәң институт па факультет дүв юкан приёмной комиссии тәйл. Па ши приёмной комиссия тәхийн ответственной секретарь пириды. Мұң хуцева приёмной тәхийн Татьяна Станиславовна Назмутдинова рәпитл, телефон: +7 (812) 786-86-14; +7 (964) 374-43-34; e-mail: scurumoch@mail.ru.

Ши вер лыпәт хойты тыләщн ләщәтты одңитты, хән нявремәт 11-мит класса вәндтыйдты мәнләт. Непек шив китты ар ширн рәхл. Округ образования департамент, муй па районәң, вошәң образования верәт тәты комитетәт, әшкола кәща ёх, муй

па вош, кәрт кәщайт мухты тыв заявка непек китты мосл. Хуйтат па муй арат хуят тәта вәндтыйдты питл. Хән щимәщ непек китләт, нявремәт целевой тәхета вәндтыйдты вүдыйт. Тәп мосл сүсн заявка непек китты.

Ши ёх, хуйтат сүсн ән аламәсәт кәща тәхет мухты щимәщ непек ләщәтты, муй па, мо-саң, ши олаңән дыв ән вәйтсәт, мосл товийн университетәв сайт хуши нух хәншаньщты па заявка мосты непекәт пида тыв китты. Ши пурайн дыв кәсупсы ширн коммерческой тәхета вүты питлдыйт. Хуйтат мет ар балл тәйләт, ши ёх тыв вәндтыйдты юхәтләт.

Целевой тәхи тәта шеңк шимл мәды. Щит пәта мосл, сыры лупем ширн, рәт мұвн мосты непекәт ләщәтты. Хән щәлта непек кит-

А.И. Герцен немпи университет хот

лы, тәта ши непекәт нух вантдыйт па ши юпийн Ас хәдты муй па тәнлуп тыләщн кашашты непек хәншлы па юхды китты. Ши нявремәт кәсупсы мухты тыв вәндтыйдты вүдыйт.

Итәх айдат ёх, хуйтат педагогической колледж етшуптәдәт, иши тыв вәндтыйдты юхәтләт. Дыведа тәта рүщ ясаң экзамен тәп мәты мосл. Итәх ёх рәт мұвладн ЕГЭ ширн рүщ ясаң экзамен мәдәт. Дыв кәсупсийн мет ар балл тәйтты питләт ки, тыв вүдыйт.

Щиты тыв вәндтыйдты юхәтты рәхл.

Ма нәмәслум, хуты әңкета-әщета ши олаңән вәйтты мосл. Мулты мосты ут уша верты дәңхаләт ки, <https://www.herzen.spb.ru> университет сайт мухты уша павәтты рәхл. Приёмной комиссии адрес: Мойка юхан кимәл, 48 хот, 6 корпус, 19 хот йит, электронной почта: <mailto:pk@herzen.spb.ru>. Телефон: (812) 643-77-66. Пишма китты адрес: 191186, Санкт-Петербург, Мойка юхан кимәл, 48 хот.

Надежда ВАХ

Вәдупсы йилуп щирн мәнл

Угута яңхемн ма кәщә хә Андрей Николаевич Огородный пида вәйтантийдсум. Лұв тата сема питәс, енмәс, щирн иса муй верл, дәдн Угут па ай кәртәтн, вән шушетн мир иса яма ат вәс.

Мет олаң пұш Угут кәрт олаңан перна пос пунты вер тәты ех 1809-мит одн непека хәнш-сәт. Кәртәң депутатәт инумса юхәтсәт, щи вұш эвәлт Угут кәрт сема питум од постәты. Ин Угут 208 тәла йис.

1920-мит одн тыв советской лащ омәсты ех юхтәсәт, щирн айдтыева лапкайт, пәдъница па па мосты хотәт омәссыйт. 1980-мит одн тыв мұв илпи питы вуй вұты хуятәт китсыйт. Щи пур-райн вәдупсы йилуп щирн мәнәс. Яң од юх-ды Угут кәрт пелка кев әш талды питысы, 2018-мит од вәнты хәщум 36 километра верды. Катрайн иса мосты пурмәс, детут Юхан ас хұват тәсы. Сұсн па то-вийн Сәрханл вош эвәлт лапәт мәр кәт пұш тух-ләң хоп юхтыйл.

Угут ай воша: Мало-юганской, Каюково, Таурово, Тайлаково кәртәт па Вән па Ай Юхан ас хұват Покаче-вәт, Ларломкинәт, Кол-сомовәт, Усановәт па па 30-кем вұт кәртәт лунман вәдләт. Щәта хәдум щурәс хуят вәд,

щи эвәлт 1054 — хәнты. Мосл лупты, округев хұваттыйн Угут кәрт пұңәдн мет ар шуши хуят вәд.

Угут кәрт бюджет — 56-57 миллион шойт вух — щит бюджетной тәхет рәпитты еха ты-ләщ вуха, арсыр мосты хотәт тәйтты па па ве-рәта мәнл. Налог эвәлт тәп 5-6 миллион шойт вух бюджета юхәтл. А.Н.Огородный ясәң щирн, питы вуй вұты хуятәт вухн мет ар йилуп хот омәсты нәтләт.

«Шикем хұвн нын вәдләты, нын хущана муй иса вәд» — щиты мойң хәннехуятәт Угут кәрт олаңан лупләт.

Нұшайт олаңан пу-тәртмадн А.Н. Огород-ный лупәс:

— Хұв хәтл мәр ай нявремәт тәйтты хот омәсды, 200 няврем щит лавәдләт. Щит ищи 2018-мит одн омәсты етшә-ды. Мұң ям подрядчик тәйлұв. Лұв унтасәдн юхи хәщум 3-4-мит оләтн ар нартупәң хәдум хот па нял хотуп вет хот тывәс. Вера катра па вев-там хотәт лосәтсәдлұв, щирн 90-кем хоттел ех

йилуп хотәта дуңсәт. Хәскем хоттел хуятәта социальной хотәт мәсұв. Ин социальной хотәт мәты щира 300 хуят хәншман вәд. Хәнтәт ищи хотәң субсидия вух унтасн Угут па Сәрханл вошнәнән йилуп хотәт ләтләт. Угут эвәлт 300 верста хұват увәс пел-кән Малоюганской ай кәртән 300 хуят вәд. Щәта вера катра хотәт вәдләт, щи кәртәң ех пәты Угут хуща йилуп хотәт омәслұв.

Щәдта вән сурт — щит хотәт тәйтты щира кәртәң мира ЖКХ ху-ща 25 миллион шойт вух сухуптәты мосл. Ай тыләщ вух вұты ех, ар няврем тәйтты хоттел хуятәт па Угут хуща хотәт тәйтты тәп вұт кәртәтн вәдты хәнтәт мет вевтама сухуптәләт. Угут хуща 30 процент арат хоттел ех хотлад пұңәдн йиңк вұты лот версәт, щирн йиңк пәты вух ән сухуптәләт.

Угут вұш эвәлт 690 верстайн вәдты Тайлако-во кәртән нуви тұт тал-сы. Щәта кәщәя Нина Ермакова вәд. Тәм ванән щәта тұт хәрәтты тәхи пұншысы, хәт хәнты хуят рәпәтая вұсы. Щәта хән-тәт йиңк вұты лот версәт, карты кел хұват пугәртты вер па интернет тывәс.

Тәм йисн тәп Таурово кәртән нуви тұт вет щос мәр вұщитды. Щәта 40-кем хуят вәд, 100-кем хәннехә вәнт шушетн вәдләт.

Каюково кәрт кәщә хә Сергей Сидоркин ипудяң ай нявремәт әшкала кәщәя вәд. А.Н. Огородный лупәс, Каюково кәртән нуви тұт, йиңк мәды, щәта әшкала, лапка, кұлуп па тухләң хоп омәсты хәр версы. Әшкалайн вұт кәртәт эвәлт 30 мултас няврем вәнтыйл. Тәм әшкалая «Газпром» тә-хи ех вухн нәтләт. Ар кәртәң хуят әшкалайн рәпитл.

Хәнтәт йистелдн хұл-вой вәдпәсдуман, вонь-щумутәт, нохәр әкәтман вәдләт. Щитәт «Яун-Ях» па «Негусь-Ях» об-щинайнәна мәдыйт. Итәх хәнты хоттел ех питы вуй вұты ех пида кашащты непекаң еш посәт пунләт па дыведа щитәт әктум утлал ты-ныләт. Катрайн Угут хуща ям леспромхоз вәс. Кәрт кәщә лупәс, юхи хәщум оләтн нюхәс вой ара йис. Нюхәс сух 4-5 щурәс шойт тын тәйл. Хәнтәт лупләт, кұ-рәң вой шимла йис.

Угут хуща хотәт омәс-ты питсыйт, щирн ай-лат ех непекаңа ювмел юпийн юхды керләты питсәт. Щи тумпи ар хуят семьяңа йис, ар няврем сема питл.

Юхи хәщум оләтн Локосово, Ульт-Ягун па Угут кәртәң хуятәт кұ-тәдн лухн хәхәдман кәс-ләт. «Мұң кәртәң мирев кәт пұш нух питыдәс, кәтсот щурәс вух еша холумсұв. Щи унтасн лухн кәсты пәты мосты пурмәсәт ләтсұв», — лупәс Угут кәрт кәщә Андрей Огородный.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Хурамәң Тәрум емаң хот

Угут кәрт

Ай кер тыдӑш 28-мит хӑтл вӑш эвӑлт па иса 31-мит хӑтл вӑнта Нижневартговской район вошӑтн па кӑртӑтн Югра мӑв хува тн айлат ӗх пӑта киникайт лӑнӑтты вӑйтантупсӑт мӑнсӑт.

Ши вӑйтантупсӑт мӑнум кӑтн ма Нижневартговск вош библиотека хота, мӑта ут тӑм йисн М.К. Анисимова нем тӑйл, янхсум па краеведения хот йитн кӑшӑя вӑлты не Юлия Бочкова пида вӑйтантыйлдсум па дыв рӑпатаед олаӑнн пуртартсумн.

— **Юлия Геннадьевна, мӑта вер дӑшӑтты неӑа па хута нӑн тӑмӑш рӑпатае питты елпийн вӑндтыйлдсӑн?**

— Сырыя ма вет ол Нижневартговской государственной университетн культурология отделения тӑхийн ӑшколайн вӑлты нявремӑт вӑндтӑты не шира вӑндтыйлдсум. Шӑлта шитӑм етшуптумем юпийн, 2000-мит одн, Нижневартговской районӑн национальной культура Центр хотн вет ол мӑр рӑпитсум. Ӗхӑт Нижневартговск вош краеведческой музей хотн, мӑта тӑхи Т.Д. Шуваев нем тӑйл, рӑпата мушӑтсум. Ши хотн ма научно-просветительской отдел кӑшӑа неӑа рӑпитты питсум. Арсыр йис пурмӑс вошӑн хӑннехуятӑт эвӑлт шив ӑкӑтсум па сыр-сыр катра пурайн вӑлум верӑт непека хӑншсум па киникайт шира шитӑт дӑшӑтсум. Мӑн музей хотӑва иса вошӑн хуятӑт йис пурмӑсӑн ванлтупсӑта юхтыйлдсӑт. Ванлтупсӑт мӑнум шӑсӑтн дыведа пуртартсӑв, хути сырыя тӑм увӑс мӑвӑтн сыр-сыр мирӑт дыв вӑлупсы

Ю.Г. Бочкова

Киникайт лӑнӑтты хот олаӑнн

ширдал йидпа дӑшӑтсӑт. Ши музей хотн мӑнема шеӑк ӑмӑш рӑпитты вӑс. Кашӑн ай муй вӑншӑк рӑпата ма иса вешкӑта па тӑнширӑна йис пурмӑсӑт шавиты хотемн верты веритсум.

— **Хӑн нӑн Нижневартговск вош библиотека хота рӑпитты мӑнсӑн?**

— 2006-мит одн вошӑн киникайт лӑнӑтты хотн краеведения отдел тӑхийн кӑшӑя павӑтсыюм. Тӑм иши, ма нӑмӑстемн, шеӑк ӑмӑш па мосты вер мӑн вошӑн айлат па вӑндат хӑннехуятлӑва. Краеведения тӑхи Нижневартговск киникайт лӑнӑтты хотн тӑп 1996-мит одн пӑншсы. Мосванӑн лӑв 21-мит ол дувата йис. Ин мӑн хушева араттелн хӑлум хӑннехӑ рӑпитл, шит: ма — краеведения кӑшӑа не, вӑндат библиотекарь па библиограф неӑнн. Йидпа Югра мӑв луватн па вошевн хӑншум непекаӑт иса ияха ӑкӑтлӑв па ямсыева дӑшӑтлӑв. Киникайт, мӑта утӑт увӑс мӑв поэтӑт па писателӑт сырыя хӑншӑт па тӑта мосванӑн велши дӑнӑтты ширн етум

непекаӑт иса вантман тӑйлӑв. Ши вер тумпийн вошӑн ай ӗх па вӑн хуятӑт пида иса арсыр ванлтупсӑт, литературной вӑйтантупсӑт округевн вӑлты поэтӑт па писателӑт олаӑнн кашӑн ол верлӑв.

«Краевед хӑтлӑт» па мӑн киникайт лӑнӑтты хот йитӑвн дӑшӑтлӑв. Ши шӑсӑтн ӑшколаитн па университетн вӑндтыйлдты айлат ӗхлӑв иса тыв юхтыйлдӑт па дыведа рӑпатаев олаӑнн сыр-сыр айкелӑт тӑлӑв.

— **Юлия Геннадьевна, алпа, веритлӑн лупты ши олаӑнн, муйсӑр Югра мӑвев поэтӑт па писателӑт хӑншум киникайт нын хушӑна тӑйлӑты?**

— Мӑн отдел краеведения тӑхев хуши округев поэтӑт муй писателӑт киникайт хушыева тӑйлӑв. Литература эвӑлт шит сыр-сыр непекаӑт иса кашӑн ол ияха ӑкӑтлӑв. Шӑлта ши киникайт электронной библиотека ширн нух хӑншлӑв, лӑдн мӑтты шимӑш ут мосты кӑтн сорашӑк ӗша павӑтты ӑт рӑхӑс. Тӑм увӑс мӑвевн вӑлты па стихӑн

муй пурӑн непекаӑт хӑншты хӑннехуятлӑв пида мӑн кашӑн пӑш вӑйтантыйлдӑв. Вошӑн айлат па вӑндат хуятӑт писателӑт пида верты литературной вӑйтантупсӑта иса янхлӑт.

Шит пӑта итӑх пурайн Нижневартговск вошн шушия вӑлты поэтӑт па шӑлта округев эвӑлт тыв юхтыйлдты писателӑт пида вӑйтантыйлдӑв па арсыр стихотворенияйт муй пуртӑрдал хӑлӑнтлӑв.

— **Муй нын дӑшӑтлӑты шит пӑта, лӑдн аршӑк сыр-сыр литературной вӑйтантупсы Югра мӑв писателӑт пида нын хушӑна вӑс?**

— Краеведения тӑхев хуши мӑн кашӑн йидпа юхӑтты олӑвн рӑпитты пӑта арсыр планӑт немасыя хӑншлӑв. Шимӑш тӑса верум поступсӑт хува тн мӑн библиотекаев хуши рӑпитты неӑнн писателӑт тыв вохлӑт па литературной вӑйтантупсӑт айлат хуятӑт пида немасыя дӑшӑтлӑт.

Вошӑн ӑшколаитн, колледжӑтн муй университетн вӑндтыйлдты пухӑта па эвета ӑмӑш киникайт хӑншты па ушӑна-сащӑна дыв пидӑла пуртартты хӑннехуятӑт пида вӑйтантыйлдты. Ин мӑн Нижневартговск вош библиотека хотӑвн айлат ӗх пӑта киникайт лӑнӑтты X-мит вӑйтантупсӑт Югра мӑв поэтӑт па писателӑт пида мӑнсӑт. Нын, алпа, уша версӑты, муй арат няврем па вӑн ӗх шив янхӑс. Кашӑн хуята шеӑк ӑмӑш тӑм вӑйтантупсы вӑс. Шит пӑта хӑлдӑвт аршӑк айлат хӑннехӑ киника пелы сӑмӑна вӑлты питл!

Владимир
ЕНОВ

Юд вантман арталдасы, мӓта хуятн

Раиса Семёновна Канева (Каксина) Нуви сӓнхум районӓн Касум вош хуци музейн рӓпитл. 2014-мит олн, хӓн шив янхсум, лӓв путӓртӓс, хутысаты 1990-мит олӓтн давӓрт вӓдты вӓс. Щӓлта вертут верум ӓңкел олӓнӓн ай павтӓс, лӓв 2015-мит олн ӓнтӓма йис. Р. Канева ищи пурмӓс верд: ернасӓт па пӓркайт ӓнтӓл, тӓйд. «Тӓм щос ернас ваньщӓссум па пӓнт талты сух вӓссум. Ӕнтты мосл. Интум щӓшкан сух нюр хӓр сух хурасуп, щи пӓта юлӓт тӓса ӓн тывлӓт», — лупӓс Раиса Семёновна.

Тылдӓщ вух юкана вой сух мийдӓсы

Ма 1981-мит олн Тӓпӓд вошн зооветтехникум хуца вух лӓв-нӓтты неӓа вӓндтӓйдсум. 2001-мит ол вӓнта совхозӓн бухгалтерӓ рӓпитсум. Техникум юпийн кӓтлем ол экономиста вӓссум, ӓхӓт щи тӓхи лӓп тӓхӓрсы па вух лӓвнӓтты неӓа йисум. Щи рӓпатӓем ӓвӓлт йира мӓнсум. Вантӓ, 1990-мит олӓтн тылдӓщ вух юкана вухсар сухн па вӓды нюхийн мийдӓсыюв. Итӓх пурӓйн тылдӓщ вух араттыя вет вӓды вӓйдӓсӓв. Ӕхӓт икем пида (па кӓртӓн мир ищиты версӓт) Свердловск па Нуви сӓнхум вошнӓна вой сух тыныты янхсӓв. Щӓлта рӓглӓв ӓвӓлт вӓдӓт ияха ӓкӓтлӓв па вӓды нюхи Поднавӓтн, Нуви сӓнхумн мира тынысӓв. Совхозӓн непек вӓлӓв, хути вой сухӓт тылдӓщ вух юкана вӓсӓв. Тӓмиты дылдӓв ӓтӓлтӓслӓв. Икем тӓтӓн ӓхӓлдн рӓпитӓс, ищи 2001-мит олн совхоз ӓвӓлт йира мӓнӓс па Тӓпӓд воша, Ишима пурмӓс тӓтьдюман ӓхӓлдн янхӓс.

2001-мит ол вӓш ӓвӓлт няд тӓл тынесты неӓа рӓпитсум. Мет олӓнӓн тылдӓщ вухем ямарат вӓс, тынӓт нӓдам вӓна йисӓт па вухем па щи ая йис. Аршӓк вух ӓша павӓтты пӓта 2005-мит олн музея мӓнсум. Ӕнт хӓн, шаль вӓс, ма непекӓн неӓа вӓндтӓйдсум, ӓхӓт ӓл рӓпатнека йисум. Ин рӓтыщӓты мӓнсум, нявремдам нух енумсӓт. Муй юдн верты? Щи пӓта интум вӓнты тӓта рӓпитлдум.

Р.С. Канева (Каксина)

Р. Ользина верум хур

Ӕңкем — вухсар енмӓлты па вертутӓн не вӓс

Ӕңкем Нина Макаровна Каксина 1935-мит олн сема питӓс, ащем 28-кем ол юхды ӓнтӓма йис. Сыры мӓн Хӓлдорн вӓсӓв, ӓңкем щӓта вухсар енмӓлты неӓа вӓс. Ӕхӓт совхозӓн рӓпитӓс, щӓлсаты рӓтыщӓты мӓнӓс па рӓтыщуман нявремӓт давӓлты хотн нянечкая вӓс. Хӓн мӓн енумсӓв, ӓңкев-ӓщев иса рӓпатӓйн вӓснӓн. Зверофермайн шеңк давӓрт рӓпатӓа вӓс. Ӕңкем алӓнсахӓт рӓпатӓа мӓнл, щи тӓхи вӓнты хӓлдумкем километра арат вӓс. Юдн семды аңкаңкев тӓйсӓв па мӓн — вет няврем. Хӓтл кӓтупн ӓңкем со-ра кеши юхи юхӓтл мӓнев па аңкаңкев лапӓтты, щӓлта йилпа рӓпатӓа навӓрл. Тӓмӓщ вӓлупсы лӓв тӓйс, щи пӓта пирща ювмалн шӓншӓл кӓшаӓн вӓс.

Ӕңкем «Народный мастер России» нем тӓйс, лӓв тунты пурмӓсӓт тӓса верӓс па, муй хӓнты имет верты хошсӓт, лӓв иса верӓс. Сыры ӓңкилӓв ар няврем тӓйман рӓпатӓа янхты па ӓнтӓсты алемӓсӓт. Ики вӓнтыйл, лӓвела вей па молупщи мосл, нявремӓта пӓрка ӓнтты мосл. Ӕңкем рӓпитты па ӓнтӓсты алемӓс, лӓв лупӓс: «Щи мурта ай пурӓйн ӓнтӓсты лӓнхасӓв, кӓрасин лампа тӓтн ӓнтӓсӓв. Карты кӓр ов пелки пӓндӓн, щӓлта щиты омӓслӓн па ӓнтӓслӓн». Интӓм нуви тӓт дел, мӓн ӓрн ӓнтӓсты ки омӓслӓв,

мудты ӓнтлӓв. Муй ширн интӓм вӓлдӓв, мӓн иса лӓдн ӓнтӓсты ӓн алемӓсӓв, нявремлӓв лӓдн няркӓрты янхсӓт.

Пӓнтдал ващӓт вӓсӓт, юлдал ӓн кӓлсӓт

Ма нӓмӓслум, народной мастер тӓйты неӓӓта арсыр пурмӓс хошты мосл верты. Интум итӓхӓт хӓнши ӓвӓтлӓт, хир ӓнтлӓт па народной мастера йилӓт. Вертутӓн неӓӓта хӓнты ернас пӓнтӓт ӓңкилӓв иты тӓса ӓнтты мосл, лӓдн юлдал ӓша ӓнтайт па ел талман ат вӓсӓт. Нӓмлӓтн, муй ширн сыры имет ернас ӓнтсӓт? Ӕнтӓслӓй пида. Ӕнтӓслӓй дыв ӓшладн нюр юнтӓс, дыв пӓнтдал ващиет вӓсӓт. Интум итӓх неӓӓт хуци пӓнтдал лупсӓхӓт. Сыры имет щиты ӓнтсӓт — йинтуп вӓс ӓн кӓлӓс. Ӕңкилӓв па щащилӓв ернасӓт иса па хураспет тӓм йис ернасӓт киньщи, щитладн юлдал ӓн па кӓлсӓт. Пӓрка па сӓх хӓн ӓнтсӓт, ищи юлдал ӓн кӓлсӓт. Щи йисн юд педы вантман имухты арталдасы, хуйн щи пурмӓс ӓнтсы.

Йинтуп ващ ат вӓл

Ӕңкем иса лупӓс: «Пӓнт талтыя атӓлт йинтуп тӓйты мосл. Хӓнши ӓнттыя кимит йинтуп мосл, пӓрка ӓнттыя ищи янас йинтуп мосл». Щи пӓта вертутӓн имет тӓтчаӓн хирладн тедыева арсыр йинтуп тӓйсӓт. Вантӓ, ващ вой сух ки

ЭНТСЫ

энтлэн па күд йинтуп вүдэн, мо-
сән, пүн сухен тохнемэд. Хэн
пэнт талдэн, мосл вантты, дэдн
сухум щашкан пида ихураспенэн
ат вэснэн. Па ващ йинтупн щит
энтты мосл. Ма иса вантлуд, муй
щирн пурмэс верты неңэт эн-
тэслэт. Касум неңэт күтн ар хуят
ернаса пэнт талдэт, итэхэт яма
талдэт, па хуятат айд шив ютлэд.
Мосән, щашкан сух агум, ши пата.
Сыры пэнт талты сух күд вэс.

Полнавэт имет нюр аканят

Катрайн Касум неңэт шеңк
сак ан кэрэсэт. Мүн хуцава
пүнэн сух эвэлт пурмэс энтсы.
Полнавэт па Түкьякэн имет ве-
ра ям ернасэт энтсэт па сак кэ-
рэсэт. Аңкем Полнавэти вэл-
ты щашкан сэхэн неңэт оланэн
лупас: «Нюр сакэн аканят, нюр
хэншэн аканят иты яңхлэт».
Щиты ши. Дыв вера хурамэна
хэнши энтлэт. Мүн хуцава вой
сух вэс па пуркайт, хэншэн сэхэт
энтсүв. Эхэт щашкан сэхэт, ни-
рэт энтты питсүв па сэвэн вейт
тыйты. Ши мода Полнавэт эвэлт
юхтум уг. Аңкем вей ан тыйс,
лүв лупас, сыры Полнавэт неңэт
дывела сэвэн вейт па щашкан
сэх тынысэт муй мойдэсэт.

Сыры йис верэт нух адмэлты мосэс

Там йисн ийдпа пуркайт па
түтчаң хирэт энтты питсыйт.
Сыры мосэс щит верты, хэн мир
мурта пүнэн сух тайсэт. Интум
айлат эха дерматин эвэлт пур-
мэс энтлүв. Ин хулыца вүды сух
вүты? Немхута ан вүдэн. Хэн
Хүлдорн вэсүв, ар пүнэн сух па
вой сух вэс. Интум пүнэн сух
юдн тайты палтап, хэхэт вой
вэл. Аңкем түтчаң хирэт интум
ши войт велты утат унтасн нух
шавиман тайлүв.

Сыры мүн хулыева молуп-
шийн па вейн яңхсүв, пүнэн су-
хэт лупасн тайсэлдүв. Вера рүвэн
хэтэдн мир сухлэд ким талдэлэд
па хэр тэхия тахлэдлэд. Камн вера
ишки, нэмлем, иши пүнэн сухэт
лупасэт эвэлт ким талдылэйт
па доньша вүшкэлэйт. Ши пата
хэхэт войн ан десыйт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Сүмэтвош рай-
онэн Ванзетур
кэртэн и хэнты
не вэл, немл Оль-
га Кузьминична
Пажгина (Молда-
нова). Лүв пилэда
мүн редакцияев
хуши рэпитты ву-
халь не Светлана
Ромбандеева тө-
нял шив яңхмалн
путэртэс. Ар ол
мэр там хэнты ими
ай пушхэт вэнл-
туман ашколайн
рэпитл. О.К. Паж-
гина Ваньщавэт
кэртэн сема питэс,
енмэс па ашколая
яңхэс.

С. Ромбандеева верум хур

О.К. Пажгина (Молданова)

Ваньщавэт кэрт не

Ольга Кузьминична вэлуп-
сэд па хоттелд эхлэд оланэн ши-
ты лупэд:

— Ма сема питсум хэнты хот-
телд эх хуши. Ащем — Кузьма Ил-
ларионович, аңкем — Кузьма Ал-
ександровна Молдановэн. Ащем
Вулаң дала яңхэс, вуракэт пида
далясэс, эхэт па иса колхоз-
эн рэпитэс, 1986-мит одн антэ-
ма йис. Аңкем иши вэлмал хү-
ват сыр-сыр рэпата верэт тэс па
мүнев енемэлтэс.

Мүн семьяев хуши вет няв-
рем вэс. Ин и хэ апщем антэма
йис, нял хуят хэщсүв. Лида вэн
упем Ваньщавэт кэртэн вэл, ап-
щиңалам Нуви сэнхум вошн
вэлдэнэн.

Ма яма нэмлем щашем Да-
рья Леонтьевна Молданова. Лүв
мүнева арсыр хэнты моньщэт,
путрэт моньщэс. Щашем шеңк
тэса па яма энтэсты хошэс, сыр-
сыр хурамэн ернасэт, сэхэт,
молщанэт, вейт энтэс. Ин Ирина
Кузьминична Фирсова апщем

иши арсыр хэнты сухэт тэса
энтты хошл. «Народный мастер
России» нем тайл, алпа щашел
эвэлт ши верн юхэтса.

Ма 1976-мит одн Ханты-Ман-
сийской педучилищя вэнл-
тыйлты мэнсум. 1980-мит одн
етшуптэсем па тыв Ванзетур
кэрта рэпитты китсыном. Ши вүш
эвэлт тата ши вэлдум. Тата ики
версум, хэлум няврем тайсум, ин
хилэт вүша йисум.

Ма сыры интернат хуши
рэпитсум. 1991-мит ол вүш
эвэлт ашколайн ай нявремэт
вэнлэтэты питсум. Ин оланмит
класс вүсум, щата яң пушэх,
«Школа России» программа хүват
вэнлэтлэд. Ашколайн урокэт
тумпи нявремэт пата сыр-сыр
эмэщ па мосты верэт тэдыйт.
Мүн тата ям, йилуп эращты па
касты тэхти тайлүв. Щата арсыр
касупсэт па па мосты верэт
лэщэтлэйт. Пушхата дэваса на-
вэртты иса кэм антэм.

Ванзетур кэрт ашколайн веш-
ката ар ол рэпитал пата учи-
телят па нявремэт Ольга Кузь-
минична оланэн тэп ям яснэт
путэртлэт. Хотэн эхлэдн иши
мосман па дэвэлман тайды.

Мүн ланхалүв там хэнты имия
ям вүща яснэт китты. Талаңа,
уяңа нявремлэд па иикел пида
ат вэлдэт. Рэт мүвэдн эрн па
щомн ат мэды.

ВЭЯТН ШИ ОЛАН

Ванзетур кэрт Сүмэтвош
районэн вэл па Игрим воша
луңэд. Там кэрт 1930-мит
олатн Поволжье, Калмыкия
па па мүвэт эвэлт китум
спецпереселенцэтн версы.
Щата рүщэт, мулдыкем
вухалят па хэнтэт вэлдэт.

Надежда ВАХ

Ным Нярёх кэртэң леккар хот

Ным Нярёх кэртэң вэдмеин ма леккар хота яңхсум па кэща не Надежда Виджиевна Сарайкина пида путэртсум.

Мет сыры Н.В. Сарайкина дүв олдэңн путэртэс. Дүв Калмыкия мўвн сема питэс, щата енмэс. Ашкола етшуптумал юпийн Тамара Хаклынова немпи Калмыцкой медицинской училище етшуптэс. 2002-мит одн Увэс мўвева рэпитты вохсы. Ши пурайн дүв Ямал мўв Приуральской район Аксарка кэртэң рэпитты питэс. Ас хэдты тылэщ 2012-мит одн Манстэр район Ным Нярёх кэрта рэпитты вохсы. Ияха дўңэтты ки — Н.В. Сарайкина 30 мултас од мир ямалман рэпитл. Дүв щиты кэрт па рэпатайл олдэңн путэртэс:

— Ным Нярёх кэртэң 396 хуят вэд, Нум Нярёх кэртэң — дапэт хуят, Муликэртэң — няд хуят вэд. Мўң леккар хотэв Манстэр район Кев авэт кэрт пэльніца луңман вэд. Мўң хущева фельдшер, ай тохтур не, вэдши сема питум нявремэнт вантман тайты ай леккар не, хэдт мэр нявремэнт тайты хота па ашколая яңхты нявремэнт вантман тайты ай леккар не, машинайн яңхты хэ рэпитлэдт. Тэм хота мўң 2008-мит одн касэдсўв. Хот хошмэдты атэдт ут тайлүв, тэд пурайн хошум — щит ям.

Мэшэң вэн хуятэ, нявремэнт лекцитлүв, итэх пурайн кэртэң мирев мўңев карты кед хўват йиты вохдэт, щирн машинайн яңхлүв. Вэн хуятэ мўң хущева давление нух вантты, уколэт доньщты па па лекцитты щира юхтыйлдэт. Тата мўң уша верты веритлүв, ханнехэ сэм мэшитл муй антэ, вўр хуща саккэр па гемоглобин ям арат муй антэ. Иса мосты пурмэсэт тайлүв. Па анализэт пата кэртэң ёхлүв Кев авэт кэртэң пэльніца яңхлэдт. Ши тумпи тутта тохтурэт юхтыйлдэт, лэдн хэдт мэр нявремэнт тайты хотн па ашколайн рэпитты ёх ямсыева нух вантты. Немасыя ай тохтур не вэдши сема питум нявремэнт вантты яңхэд. Олшэп мэр вет нявремэнт сема питэс, кэртэң мир эвэлт хэдум хуят антэма йис. Шеңк мэшитум хуятэ Игрим па Кев авэт кэртэңна китлэдлүв. Игрим кэрт Сўмэтвош района луңман вэд, ши кэртэң пэльніца тохтурэт мўңева ванкўтлы нэтлэдт. Вантэ, мўң кэртэв эвэлт Игрим вэнтны машинайн яңхты ям эш версы. Шив Кев авэт кэрт киньши сораשאк йиты рэхл, шимэдшэк верста.

Н.В. Сарайкина

Л. Спиракова - верум - хур

Кашэң лўң пурайн Кас хўват мўң хущева «Николай Пирогов» лекцитты тўтэң хоп юхтыйл. Арсыр тохтурэт кэртэң ёхлүв ямсыева нух вантлэдт, ши юпийн дыв мўң хущева лекцитты юхтыйлдэт.

Кашэң од диспансеризация вер тэдлүв. Прививкайт олдэңн путэртты ки, вэйт дор тылэщ вўш эвэлт нявремэнта грипп мэш эвэлт прививка доньщты однитлүв. Щэдта васы мэнтты тылэщн вэн хуятэ прививкайт доньщлүв. Вантэ, прививкайт мосты пурайн доньщлүв, щирн кэртэң ёх клещевой энцефалит па туляремия мэшэңнэң аң мэшитлэдт.

Тэнял рўвэң лўң вэс, тэп ям, хуты ши эвэлт вэна пелка ювум мир аң мэшитэс.

Ши юпийн Надежда Виджиевна леккар хот ванлэдт. Фельдшер, нявремэнт сема питты тохтур, при-

вивкайт доньщты, нявремэнт тохтур, ай тохтур хот йитэт вантсум, щата иса муй мосл, тэм йис мосты пурмэсэт вэдлэдт. Пеңк ямэдты атэдт хот йит вэд, щата иса мосты утэт вэдлэдт.

Ма иньщэссум, аптека вэд муй антэ? Надежда Виджиевна юхды лупэс:

— Сыры атэдт аптека вэс, ин иса мосты пуртэңэт, витаминэт па па утэт мўң дэтлүв па кэртэң ёха тынылүв. Мўң хущева лекцитум хуятэ непека ханшлүв, муйсэр пуртэңэт мослэдт, щэдта участковой тохтур дывела тынды пуртэң мэд. Хэн мэшэң хуята хота мэңлүв, иса мосты пуртэңэт пэңнэ вўдлүв.

Надежда Виджиевна, мир ямэдты ёх хэдт пида! Уяңа-пищэна хотэң ёхлэң пида вэда, нэң лавэрт рэпатаен иса яма ат мэңл, лекцитум мир ям нумэсн ат тайлдыңн.

Людмила СПИРЯКОВА

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№12 (3480), 22.06.2017

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Подписано в печать:

по графику 22.06.2017 г.
в 9.00.; фактически
22.06.2017 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ 372
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.